

„tare sacrauit „. De hoc autem altare loqui videtur Innocentius Papa III. scribens ad Amelinum Abbatem his plane verbis: „ Ipsamque B. Priscæ Ecclesiam Vindocinensi „ Monasterio de speciali gratia restitimus, hoc adhibito „ moderamine, ut si forte nos aut successores nostri Presbyteros Cardinales ad ejus titulum duxerimus promovendos, pro ea maxime causa, ut super Altare B. Petri consuetum agant officium &c. „ Tandem in Actis Visitationis hujus Ecclesiæ anno 1626. jussu Urbani VIII. institutæ, sequens reperitur epigraphæ. „ Ecclesiam S. Priscæ excitarunt temporibus S. Petri Aquila & Priscilla sanctissimi conjuges, &c. Est Altare sub invocatione ejusdem S. Priscæ, & S. Petri eam baptizantis, &c. Adest fons baptismalis vetustus, in quo (ut ex traditione asseritur) fuit baptizata S. Priscæ „.

CAPUT VI.

De Ecclesia S. Pudentianæ.

IN hac Ecclesia tertia die infra octavam diei natalis SS. Apostolorum Petri & Pauli, fieri consuevit solemnè in Pontificalibus sacrum, intervenientibus Protonotariis Apostolicæ Sedis ex numero Participantium, juxta memoratam Constitutionem Benedicti PP. XIV. quæ incipit *Admirabilis*: „ Nam perhibent hoc loco (inquit laudatus Pontifex §. 5. citatæ constitutionis) fuisse domum Pudentis Senatoris, „ apud quem, cum primum Romam advenit, hospitatus „ est Princeps Apostolorum Petrus, qui in eadem domo „ verbum Dei gentibus annunciavit, sacras habuit Synaxes, „ sacrum pluries fecit, & sacramenta Christi administravit; „ adeo ut in ea facta sint quodammodo prima Romanæ Ecclesiæ fundamenta, omnium aliarum Ecclesiarum matris „ & magistræ, quam superbæ inferorum portæ non vincunt „. Memoratæ traditionis sequentia in eadem Ecclesia, lapidea monumenta leguntur a Turrigio relata loc. cit. „ In „ hac sancta antiquissima Ecclesia tituli S. Pastoris a S. Pio „ Papa dedicata olim Domo S. Pudentis Senatoris & hospitio SS. Apostolorum, tria millia Beatorum Martyrum „ corpora requiescunt, quæ SS. Virgines Pudentiana & Præ-

„ xedes

„ xedes suis manibus sepeliebant „. Et ad dexterum tribunalatus „. In hac æde S. Pudentianæ fuit primum hospitium S. Petri Principis Apostolorum, quo fideles sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum Christiano ritu sumpturi accedebant „. Et prope altare S. Petri: „ In hoc altare S. Petrus pro vivis & defunctis ad augendam fidelium „ devotionem corpus, & sanguinem Domini offerebat, & „ est altare privilegiatum pro suffragiis defunctorum „. Hinc doctissimus Panvinus in libro de VII. Urbis Ecclesiis „ In „ hac Ecclesia (inquit) parte dextera est vetustissimum sacellum musivo opere decoratum a quodam Maximo viro „ illustri conditum, in quo vulgo S. Petrum primam in „ Urbe Missam celebrasse traditur „. Et Cardinalis Baronius in notis ad Romanum martyrolog. ad diem XIX. Maii „. Majorum firma traditione præscriptum est, Domum Pudentis Romæ fuisse primum hospitium S. Petri Principis „ Apostolorum, illicque primum Christianos convenisse ad „ Synaxim, coactam Ecclesiam, vetustissimumque omnium „ titulum Pudentis nomine appellatum, qui item & *Pastoris* „ dictus reperitur. Hodie vulgo Ecclesia S. Pudentianæ „ nuncupatur „. Idem Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 44. „ Ceterum, ubi Petrus Evangelium „ prædicans, Gentilibus Romanis innotuit, non amplius „ apud Judæos permixtus est agere, sed a Pudente Senatore, qui „ Christo credit in domum suam exceptus est, quæ erat „ in Viminali, ubi postea Titulus est erectus, *Pastoris* nomine nuncupatus „. Eadem habet ad annos 57. & 59. „ Hinc in Actis visitationis ejusdem Ecclesiæ an. 1627. jussu Urbani VIII. institutæ, legitur: „ In Ecclesia S. Pudentianæ in loco dicto Vicus Patritius, est Altare S. Petro dicatum, & est ibi mensa lignea, super qua Apostolorum Principem celebrasse, antiqua est & accepta traditio &c. Fuit hic domus Pudentis Senatoris Romani, „ qui excepit Petrum, & a Christianis coeperunt fieri sacras Synaxes &c. „ Quare Petrus de Natalibus lib. v. cap. 14. „ Hic Pudens (inquit) a B. Petro Apostolo doctus fuit, „ qui domum suam in Ecclesiam ædificavit „. Jonnes vero Baptista Paulianus lib. II. de Jubilæo: „ Magnum Religionis „ fundamentum monstrat Ecclesia antiqua fundata a S. Pudentiana Virgine & nobili, in loco domus suæ, in qua „ B. Pe-

„ B. Petrus habitavit, & sacra peregit, & Clemens successor
 „ Indulgentiam concessit, & ultra tria millia SS. Corporum
 „ & Martyrum sepulta sunt &c., Et Joannes Henricus Mer-
 „ curii Italici cognomento notus: „ Suppeditat (inquit) idem
 „ templum adversus hæreticos nostros argumentum, qui
 „ D. Petrum Apostolum Romæ fuisse inficias eunt: fuit pro-
 „ fecto & hocce in loco hospitatus; sacrosanctum Missæ sa-
 „ crificium (quod apud eos in usu honoreque nullo est)
 „ celebravit, quin extat Altare ipsum: viget fama con-
 „ stans; testes sunt haud pauci scriptores, quos adversariis
 „ sine ratione, sine auctoritate negantibus, optimo jure
 „ antepono. „ Eadem habent Pompejus Ugonius in Italico
 „ opusculo *de stationibus urbis*, Statione XXI. pag. 160., Pan-
 „ cirolus, Gulielmus de Fontaneto, Valerius Doricus, Jo. Lu-
 „ pardus, Turrigius, alique. Profecto quum alteram ad Ti-
 „ motheum epistolam scripsit Paulus, Romæ degebat Christia-
 „ nus nomine Pudens, cujus diserte meminit laudatæ epistolæ
 „ capite IV. vers. 21. At illum Senatoria insignem fuisse dignitate
 „ ac Petri hospitem, ex eo præcipue negant critici recentio-
 „ res, quod Pudens ille Senator SS. Pudentianæ & Praxedis
 „ pater, cujus domum a Petro dedicatam fuisse arbitrantur,
 „ floruisse dicatur Pio Pontifice, ideoque centum circiter ann.
 „ post obitum SS. Petri & Pauli. At præterquam quod nihil
 „ certi de utroque Pudente comprobari potest; quis prohibet
 „ dicere priorem illum Pudentem, apud quem quum primum
 „ Romam advenit, hospitatus est Petrus, Pudentis alterius Se-
 „ natoris patrem extitisse aut avum, quum Pudentium familia
 „ satis nobilis fuisse videatur? Pudentis cujusdam Proconsulis
 „ haud male in Christianos affecti, meminit Tertullianus in
 „ lib. *ad Scapulam* cap. 4. & Lampridio teste, Pudens quidam
 „ Consul erat, quum Commodus inter Cæsares numeratus est
 „ IV. Id. Octobris, quas ipse postea Commodus Herculeas no-
 „ minavit. Ceterum Græci in Menologiis XVIII. Kal. Maii S. Pu-
 „ dentis festum colunt una cum SS. Arifarco & Trophimo,
 „ quos ex LXX. discipulorum numero esse dicunt, unde & Apo-
 „ stolos eos vocant, & Pauli sectatores, post cujus mortem,
 „ a Nerone interfectos fuisse opinantur. Latinorum autem mar-
 „ tyrologia vetustissima ejusdem Pudentis Senatoris tamquam
 „ D. Petri hospitis mentionem faciunt XIV. Kal. Junii.

Petrus Franciscus Fogginius in egregio suo opere *de Ro-
 mano*

mano D. Petri & Eiscopatu, exercitatione XIII. pag. 281. & 284.
 hanc S. Pudentianæ Ecclesiam sub titulo *Pastoris*, cum alia
 item antiquissima Ecclesia S. Petri ad Vincula sub titulo
 Eudoxiæ (de qua paullo inferius pag. 340.) confundisse vi-
 detur: ait enim: „ Quod vero ad illud spectat, Petrum
 „ Apostolum non solum apud Pudentem mansisse, atque
 „ apud ipsum sacra esse operatum, sed primam quoque Ec-
 „ clesiam in ejus domo consecrasse, & inde ex ea templum
 „ D. Petri ad Vincula factum esse, de rei veritate multum
 „ profecto dubitamus. „ At nemo ex veteribus aut recen-
 „ tioribus unquam dixit, Pudentis domum a S. Petro primo
 „ Romæ consecratam, Ecclesiam esse S. Petri ad Vincula: licet
 „ plerique hanc Beati PETRI catenis illustrem, de qua infra
 „ Capite VIII. & non S. Pudentianæ templum, ubi domum fue-
 „ rat Pudentis, primam revera Ecclesiam fuisse existiment,
 „ quam Princeps Apostolorum immortalis Deo dedicavit. Cui
 „ autem ex duabus antiquissimis sacris ædibus hic honor sit
 „ adscribendus, quis audeat divinare? Multa martyrologia
 „ Kal. Sextilibus memorent dedicationem primæ Ecclesiæ a
 „ B. PETRO Romæ consecratæ: „ Romæ, (inquit Corbejense)
 „ dedicatio primæ Ecclesiæ a B. Petro Apostolo constructæ
 „ & consecratæ. „ Vetustum Florentini; „ Romæ dedicatio
 „ primæ Ecclesiæ a Petro constructæ & consecratæ, & ejus
 „ absolutio a vinculis. „ Notkerus ex duplici festivitate a
 „ Martyrologio Florentinij indistinctam unam quodammodo facit,
 „ dicens: „ Romæ Statio ad Sanctum Petrum ad Vincula,
 „ quam Ecclesiam ipse primus in Europa primam constru-
 „ xit & consecravit. In qua postmodum catenæ, quibus
 „ apud Hierosolimam vinctus, & a quibus Angelica visi-
 „ tatione solutus est, fidelium cura positæ expetuntur &
 „ coluntur. „ Hæc Notkeri verba ansam præbuerunt Flo-
 „ rentinio in collectione *vetustioris occidentalis Ecclesiæ mar-
 „ tyrologiorum*, pag. 697. prolixam exercitationem scribendi,
 „ cui *de prima Romæ a D. Petro dedicata Ecclesia* titulum
 „ fecit. Quid autem de his sacris ædibus quas S. Petrus con-
 „ struxisse & consecrasse fertur, generatim recentiores Chri-
 „ stianarum Antiquitatum studiosi sentiant, paucis explicabo.

Constat inter omnes, jam tum ab Ecclesiæ incunabulis
 sacra quædam loca Christianos habuisse, ubi sacra perage-
 rent. Et quamvis ex vetustissimis quibusdam monumentis,

ac nominatim ex Actis S. Iustini apud Ruinartium pag. 59. edit. Amstelod. colligi posse videatur, quod olim Martyres, quum rogarentur, ubi Christianorum templa essent, respondebant, eos ubique sua Templa habere, Deo cœlum terramque impleri, & locum esse nullum, ubi integræ mentis homines debitam illi gloriam non deferrent; adeoque eos non raro divinas res, ubicumque ferret occasio facere consuevisse, quemadmodum præclare testatur Dionysius Alexandrinus apud Eusebium *Hist. Eccl. lib. 7. cap. 22.* attamen loca etiam habuisse nonnulla, ubi occulte conventus facere solebant, pro certo habendum, quamquam de illis silerent Martyres, ne scilicet *Sancti*, qui ibi conveniebant, corripentur. Ceterum alia privatis in domibus hæc erant, alia vero in montium specubus, & alia in subterraneis urbium locis, Docent Sanctorum Martyrum Acta, Christianos in Cœmeteriis convenire consuevisse, & ipse Apostolus Paulus privatos aliquos *in domibus Sanctorum* cœtus habitos esse significans, mirifice sententiam nostram confirmat. Et sane, quum privata sacella habuisse Ethnicos sciamus, quis sibi persuadeat, Christianos homines quot erant, tunc temporis præcipue, quo publicis carebant templis, privatum saltem sacellum habere neglexisse? Sed de his disputarem uberius, ni præsto essent qui spartam hanc adornarunt viri eruditissimi Florentinus *loc. cit.* Cardinalis Bona *Rerum Liturg. lib. 1. cap. 19.* & Edmundus Martene *de antiqua Ecclesia disciplina tom. IV. cap. 2.* Quod præterire nequeo, illud est, Tillemontium hæc loca benedictione aliqua ab Episcopis sacrata fuisse probabile ducere; & nemo quidem, ut puto, non ducet, quem non lateat, quanta religione sacras res tractare consueverint veteres Christiani. Apostolos autem hospitem suorum domos, atque adeo cubiculum aliquod hospitalis domus in Ecclesias convertere solitos, & Fideles ad Apostolos ibi hospitantes ita convenire consuevisse, ut Ecclesiam sive Congregationem ibi facerent, facillime ex epist. D. Pauli ad Romanos probatur, ubi: *Salutat vos, inquit, Caius hospes meus, & tota Ecclesia.* Quid nam sibi hoc vult *tota Ecclesia*, nisi fideles illi omnes, qui in eadem Cæii domo orationi & divinæ rei interesse solebant? Græcus habet: *Caius hospes meus & tota Ecclesia: Εὐχαριστῶς ἐδῆς.* Itaque si Pudens domi suæ PETRUM excepit, quis audeat denegare conventus Christianorum

norum in ea factos, atque ita Ecclesiam in Pudentis domo constitutam? In qua quum primo hospitium PETRUS invenerit, verosimillimum esse negari nequit, & primum rem divinam Apostolum fecisse; adeoque præcipua religione cultam semper fuisse a Romanis. Ut autem rei apud posteros memoria maneret æterna, quum publica templa ædificandi copia facta est, ibi quoque publicum templum dedicatum fuisse, & hoc illud ipsum esse S. Pudentianæ, *Pastoris* titulo insignitum.

CAPUT VII.

De Ecclesia S. Mariæ in via lata.

IN hoc loco antiqua Religione celeberrimo, fertur, primum hospitio exceptum fuisse Apostolum & Magistrum Gentium PAULUM, qui ut Acta Apostolorum testantur, „mansit biennio toto in suo conducto, & suscipiebat omnes, „ qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, & „ docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni fiducia, sine prohibitione „. Neque solum D. Paulus, sed etiam Apostolorum Princeps Petrus, in hac æde sacrum fecisse, perhibetur. Nam Joannes Bonifatus in *hist. virg. lib. v. cap. 1. num. 2.* testatur, „neminem unquam dubitasse, „ illam domum in qua Petrus & Paulus sanctissimam dixerunt, Missam in via lata, consecratam Virgini esse purissimæ „. Quare S. M. Benedictus XIV. in laudata Constitutione *Admirabilis*, statuit: „ut in ea, quarta die inter octavam natalis eorundem Apostolorum, Missarum persolvantur sole „ mnia cum interventu Auditorum Causarum Palatii Apostolici „. Vide quæ de eadem Ecclesia pie diligenterque congestit Floravantes Martinellius in Italico opere Romæ edito anno 1655. cui titulum fecit: „*Primo Trionfo della Santissima Croce eretto in Roma nella via lata da S. Pietro & Apostolo* „.

APPENDIX
CAPUT VIII.

De Ecclesia S. Petri ad Vincula.

DE hujus templi origine & antiquitate, catenarumque S. Petri in eo servatarum cultu, adeo docte, diligenter, accurateque tractavit vir clariss. D. Michael Angelus Moniacratus Canonicorum Regularium S. Salvatoris Abbas Generalis in peculiari *Dissertatione*, quam de iisdem catenis Romæ edidit anno 1750. ut nullus jam nobis de antiquissima æde agendi locus, relictus esse videatur (a). In eadem Ecclesia, quinta die Octavæ Natalis SS. Apostolorum ad Misfarum solemnia in Pontificalibus celebranda conveniunt Cameræ Apostolicæ Clerici, juxta memoratam Benedicti XIV. Constitutionem, ubi §. 7. vetustissimum celebratissimumque templum, Eudoxiæ quoque titulo nuncupatum, sequentibus plane verbis doctissimus idem Pontifex commendat. „ Hæc „ prima Ecclesia esse traditur, quæ a Principe Apostolorum „ fuit Romæ immortalis Deo dedicata; in hac ejusdem Beati „ Apostoli sacra Vincula servantur, quæ semper summo in „ honore ac veneratione apud fideles omnes fuerunt, plu- „ raque benignissimus Deus miracula per ea efficere, ad lau- „ dem & gloriam servi sui, dignatus est. Hi enim sunt „ felices illi nexus, qui de manicis & compedibus in coro- „ nam mutandi, Apostolum contingentes, Martyrem red- „ diderunt: Felices catenæ, quæ nudatis pene ossibus inhæ- „ rentes, vivas reliquias de sanguinis sudore, jam attrita „ carne, rapuerunt: Felicia Vincula, quæ reum suum usque „ ad Christi Crucem, non tam condemnatura, quam conse- „ cratura, miserunt „.

CAPUT IX.

De Ecclesia S. Petri in Carcere.

IN superiori hujus Ecclesiæ parte ob inferioris angustiam, sexta intra octavam natalis SS. Apostolorum die, Misfarum solemnia in Pontificalibus celebrantur, adstantibus Referendariis

(a) Consule etiam, si placet, quæ de catenis, quibus B. PETRUS Herodis Agrippæ jussu Hierosolymæ carceratus fuit, diximus superius

in *Annalibus SS. Apostolorum* ad annum æræ vulg. 42. & præcipue in subiecta nota (a), pag. 230. & seqq.

MONUMENTORUM. 341

dariis Votantibus Signaturæ Justitiæ, ut præcipit æternæ mem. Pontifex Benedictus XIV. in sæpe memorata Constitutione: In inferiori enim sacræ hujus ædis parte carceri fuit Mamertinus, in quo, ut ferunt, Beati Apostoli Petrus & Paulus per plures menses arctissima custodia ad mortem usque detenti sunt, eorumque Custodes Processus & Martinianus ad fidem conversi; subito ex proxima petra divina virtute fonte enato, fuerunt a Petro sacro Baptismo abluti; & ubi in vinculis & terribili carceris sceditate invisentibus se, Evangelium Dei prædicare, curare infirmos, sanare ægros, & multa alia patrare miracula non desierunt. Quare in prædicto carcere & memoratus fons aquæ perennis in hodiernum usque diem permanet, & lapis satellitum impulsu B. Petri capiti impactus, & columna ad quam sanctissimos Apostolos alligatos fuisse perhibent, adhuc servantur, cum sequentibus inscriptionibus. Ad Fontem quidem: „ Fons hic est ille aqua „ perenni celebris, qui Beatorum Apostolorum Petri & Pauli „ sub Mamertini custodia in Monte Tarpejo existentium „ precibus, ad SS. Processi & Martiniani custodum, aliorum- „ que quadraginta septem baptismum, repente exortus est „ Ad lapidem vero: „ Dum in inferiorem hunc carcerem Bea- „ tus Petrus Apostolus Neronis jussu contraditur, capite La- „ pidi satellitum impulsu immaniter impacto, faciei vesti- „ gium statim imprimitur „ Ad columnam demum: „ Hæc „ est illa columna, ad quam Beati Apostoli Petrus & Paulus „ diu in hoc carcere alligati sunt „. Hinc in Breviario Romano ad diem secundam Julii legitur. „ Quo tempore Pe- „ trus & Paulus tenebantur sub custodia Mamertini in Mon- „ te Tarpejo, duo custodes Processus & Martinianus cum „ aliis 40. (*alibi 47.*) Apostolorum prædicatione miraculif- „ que commoti, se ad Jesu Christi fidem converterunt, & „ cum repente fons e saxo ortus esset, baptizati sunt „ In Martyrologio vero sub eadem die: „ Romæ in via Aure- „ lia Natalis SS. Martyrum Processi & Martiniani, qui a „ B. Petro Apostolo in custodia Mamertini baptizati, &c. Eæ „ ad diem xiv. Martii. „ Romæ natalis SS. xlvii. Martyrum „ qui baptizati sunt a B. Apostolo Petro cum teneretur in „ custodia Mamertini cum Coapostolo suo Paulo, ubi novem „ menses detenti sunt &c. „ Enimvero Ven. Card. Baronius in suis ad Martyrologium notis, explicans verba illa in cu- „ stodia

Stodia Mamertini: „ Sic appellatus reperitur (inquit) carcer
 „ ille , qui nobilitatus vinculis SS. Apostolorum Petri &
 „ Pauli aliorumque SS. Martyrum ad radices Capitolii , su-
 „ pra locum quem hodie Forum dicunt positus , subterra-
 „ neos habens descensus , a Christianis statutis diebus reli-
 „ gionis ergo frequenti cœtu invisitur , atque in honore ha-
 „ betur „. Et paullo inferius : „ Carcer itaque Mamerti-
 „ nus SS. Apostolorum Petri & Pauli , aliorumque SS. Mar-
 „ tyrum vinculis consecratus , ex quo desiere superstitiosæ
 „ gentilitatis Imperatores , desiit esse criminorum ergastu-
 „ lum , ac mutatus est in Ecclesiam . Nam ex quo Christiani
 „ homines sumperunt habenas Imperii , non amplius inve-
 „ nies quempiam detrusum in carcerem Mamertinum , sed
 „ atrocium criminum rei in Tiberinam insulam conicie-
 „ bantur „. Eadem habet in Annalibus Ecclesiasticis ad an. 68.
 „ addens de fonte in eodem carcere existente : „ notissimum esse
 „ ejus rei experimentum , dum certis anni diebus quibus car-
 „ cer ille religionis ergo invisitur totius urbis concursu &
 „ fideles inde hauriant aquam & potent , & tamen fons in-
 „ deficiens perseveret (a) „ . Bozium vero in lib. 1. de signis
 „ cap. xv. Baronio adhærens „ Anno Domini 68. (inquit) eve-
 „ nit S. Petrum in carcerem Mamertinum fuisse missum ,
 „ Adservabatur a militibus Procello & Martiniano qui S. Pe-
 „ tri monitu nomen Christo dederunt , cumque non esset
 „ eo in loco ad illos baptizandos aquæ copia , mirabiliter e
 „ solido saxo fons venit , e cujus aqua baptismus est admi-
 „ nistratus . Illud igitur primum miraculum , e lapide pro-
 „ tinus emanasse copiosum fontem , quod Acta Sanctorum ,
 „ quæ adhuc extant , testantur . Huic secundum accedit ,
 „ post annos 1520. non exaruisse fontem , e sicco marmore
 „ fluentem . Quod vero superat omnia & quivis experiri po-
 „ test & plurimis est experimentis compertum , quantumvis
 „ inde

(a) Et sane hunc carcerem non-
 modo Baronii ætate , sed jam a
 primis ferme Ecclesiæ seculis tum
 in ipso natali die SS. Apostolorum ,
 tum etiam per totam octavam a
 frequenti fidelium cœtu visitari con-
 suevisse , quemadmodum & cetera
 ad eorundem Sanctorum memo-

riam , pertinentia monumenta ; pa-
 tet ex his , quæ habentur in vetustis-
 simo hymno de SS. Apostolis D. Am-
 brofio tributo , ubi legitur

*Tante per Urbis ambitum
 Stipata recondunt agmina
 Tvinis celebratur viis
 Festum Sanctorum Martyrum .*

„ inde haurias , numquam tamen contigit exhauriri . Alti-
 „ tudo est cubiti unius , latitudo fere palmi . Quotannis ex
 „ totius urbis concursu ventitatur . Nemo est , qui non ex
 „ ejus lymphis potet sumatque , nihil imminuitur tamen .
 „ Atque ut magis obstupescas , etiamsi nullus ex illo hauriat ,
 „ in eodem tamen permanet statu , non exuperat , non re-
 „ dundat . Non te ablego ad Indos & Antipodas . Carcer
 „ Mamertinus est ad radices Capitolii , ibi fons , ibi locus
 „ patet „ . Porro hæc postrema Bozii verba nobis occasio-
 „ nem suppeditant animadvertendi , carcerem hunc Mamertini-
 „ num ad radices Capitolii , in quo Cetegum & Lentulum in
 „ Catilinæ conspiratione Ciceronis Consulibus jussu , laqueo in-
 „ teremptos ferunt , omnino diversum esse a carcere *Tulliano*
 „ non longe a Theatro Marcelli sito , ubi templum in hono-
 „ rem S. Nicolai Episcopi erigitur , quemadmodum egregie ,
 „ eruditeque offendit idem Ven. Cardinalis Baronius peculiari
 „ dissertatione , quam suis in Romanum Martyrologium adno-
 „ tationibus ad diem xiv. Martii inseruit . Video enim a non-
 „ nullis Scriptoribus ceteroquin rerum Romanarum ac locorum
 „ Urbis peritissimis , utrumque carcerem perperam confundi ,
 „ ac nominatim ab Ugonio in *lib. de stationibus num. 32. (a)*

Y 4

Hinc

(a) Lucius Maurus Antiquita-
 tum Romanarum cap. 3. „ Nel capo
 „ del foro (inquit) alle radici del
 „ Campidoglio edificò Anco Marzio
 „ il carcere , dove poi Servio Tullo
 „ aggiunse un'ultra stanza sotter-
 „ ranea , che da lui fù chiamata
 „ *Tulliana* (o più tosto *Tullana*)
 „ e S. Silvestro dedicò questo luogo
 „ a S. Pietro in Carcere , e anti-
 „ camente il primo di Agosto in
 „ onore di questo Santo vi si faceva
 „ gran festa , la quale fù trasferita
 „ poi in grazia di Eudofia Impe-
 „ ratrice nelle Esquilie , dove ella
 „ edificò la Chiesa di S. Pietro ad
 „ Vincula „ . Ridolphinus autem
 „ Venetus Cortonenfis Romanarum
 „ Professor antiquitatum sane egre-
 „ gius in posthuma recentioris Ro-

ma topographica descriptione nuper
 edita , pag. 351. de æde S. Petri in
 Carcere hæc habet . „ Vedesi nella
 „ parte sotterranea della suddetta
 „ (Chiesa di S. Giuseppe de Fale-
 „ gnami) l'altra devota chiesa di
 „ S. Pietro in Carcere , ricca di
 „ grandi Indulgenze , eretta da
 „ Cristiani de' primi secoli nel car-
 „ cere *TULLIANO* , o *MAMERTINO*
 „ alla venerazione de' Santi Prin-
 „ cipi degli Apostoli , per essere
 „ sotto la medesima un luogo an-
 „ gusto e profondo , nel quale la
 „ crudeltà di Nerone gli tenne lun-
 „ go tempo incatenati , ed essi
 „ Santi colle loro preghiere vi fe-
 „ cero nascere miracolosamente una
 „ fonte da un sasso durissimo , per
 „ battezzare li SS. Procello e Mar-
 „ „ tinio

Hinc non mirum, si Marlianus *lib. 3. c. 5.* Topographiæ urbis Romæ scripserit: „Erat autem Tullianum (sicut hodie videmus) duplex, superior & inferior camera. Superiori extat adhuc foramen spiraculi causa additum, ut retulit Flaccus; locus nunc D. Petro cognominato in carcere est dicatus „. Et Andreas Fulvius de Tulliano carcere loquens *lib. 4. Antiquitat.* subjunxit: „Dicitur est etiam carcer Mamertinus a Mamertino Urbis Præfecto, postea vero carcer S. Petri, cui Templum consecratum a Silvestro Papa rogatu Constantini Magni, ubi dies Calendarum Augusti sub honore vinculorum Petri celebratur „. Consule quæ de sacra hac Mamertini carceris æde habentur apud Pancirolium, Joan. Henricum, Valerium Doricum, Augustinum Manni, aliosque bene multos, quorum testimonia diligenter collegit Franciscus Maria Turrigius in laudato *sa-
cro-
rum Roma trophaeorum opere*, capite VII.

CAPUT X.

De Ecclesiâ S. Petri in Monte aureo

IN ea Janiculi parte, in qua nobile hoc templum erigitur, Principis Apostolorum cædem contigisse, ac peculiariter in distincto subterranei sacelli loco, ejus Crucem defixam fuisse, traditio est, peculiari totius urbis cultu firmata (a); adeoque in eodem templo, die septima infra octavam

Nata-
tiniano, Custodi della stessa pri- modo ampla domus Franciscanorum
gione, con altri quaranta sette (quos *Minores de Observantia Re-*
gentili, convertiti alla vera fe- *formatos* appellant) adjungitur,
de, e fatti tutti alcuni anni do- ineunte Sec. XVI. Catholicorum Re-
po partecipi della corona del- gum Ferdinandi & Elisabethæ con-
martirio „. jugis liberalitate iterum ædificatum
(a) Antiquissimum hoc templum, fuisse, patet ex sequenti in eo ad-
quod nonnulli a Constantino Magno posita inscriptione.

B. PETRI . APOSTOLORVM . PRINCIPIS
MARTYRIO . SACRVM
FERDINANDVS . REX . HISPANIARVM
ET . ELISABETHA . REGINA . CATHOLICI
POST . ERECTAM . AB EIS . AEDEM . POSVERE .
ANNO . SALVTIS . M. D. II.

Sacell.

Natalis SS. Apostolorum Petri & Pauli solemne sacrum celebratur assistentibus Abbreviatoribus de Parco majore, quemadmodum præcipit Benedictus PP. XIV. in memorata Constitutione: *Admirabilis &c.* „ Ibi enim, ut pia traditione fertur (sunt verba laudatæ Constitutionis) B. Petrus Apostolus cruci affixus, martyrio coronatus est capite ad terram verso, pedibus elevatis, asserens se indignum quod sic crucifigeretur ut dominus suus; sed ita e terra Cælum quo iter parabat, suspiciens, admirandæ humilitatis virtutem, novique mysterii disciplinam & inter tormenta servavit (a) „. Quamvis autem & Petrus Comesstor (*hist. Afr. Apost. cap. ult.*) in Vaticano in vico scilicet extra civitatem, & Petrus Mallius in *descript. Basil. Vatic. num. 48.*) juxta Thebribinthum Neronis prope Ecclesiam S. Mariae in Transpadina, *scilicet*

Sacellum vero, de quo superius, regio planè luxu exornasse, hoc Philippum Hispaniarum regem III. denotat monumentum:

APOSTOLORVM PRINCIPIS
PHILIPPVS III. HISPANIARVM REX
AEDEM HVIVSCE SACELLI
VETVSTATE COLLABENTEM
DILIGENTIA ORNATISSIMI VIRI
IOANNIS FERNANDEZ PACECO
MARCHIONIS VILLENÆ
PIAM OPERIS AVITI MEMORIAM
HAEREDITARIA RELIGIONE RENOVAVIT .
M. DC. V.

(a) Eadem refert ex constantissima Patrum traditione Ven. Card. Barenus ad an. 69. n. 19. At Basnagius Calvinianus in suis Annalibus ad an. 65. n. 14. immerito sane clarissimum Annalium Ecclesiasticorum parentem accusat; quod loc. cit. *Petrum Capite deorsum verso & in sublime pedibus elevatis cruci confixum fuisse*, omnium Patrum sententiam dixerit. Quis enim sibi cum Basnagio persuadeat, omnes illos Patres contra sentire, qui S. Petrum in crucem actum fuisse referentes, hoc diferte non dicunt? Quæ autem idem Basnagius subjungit ad advertendam Baronii immo SS. Pa-
trum sententiam; quod crucifigi capite deorsum verso atrocius supplicium sit, ideoque diversum ab usitato crucifigendi modo: quod neminem alium invenire sit martyrem ex cruci affixis, quibus eadem fuerit humilitas: quod temerarium sit atrociores cruciatus expetere: quod non affectasset Christo assimilari: quod sit contra monitum ipsius J. Ch. ad illud *Joan. XXI. 18. Alius te cinges & transferes quo nolis*, demum, quod spectatores, ut SS. martyrum mos fuit, facile alloqui non potuissent: rationes adeo leves ac nugatoriae sunt, ut eas recensere, idem sit confutare.